

УДК 76.05

Олена Тихонюк
*кандидат мистецтвознавства,
доцент кафедри дизайну НАОМА*

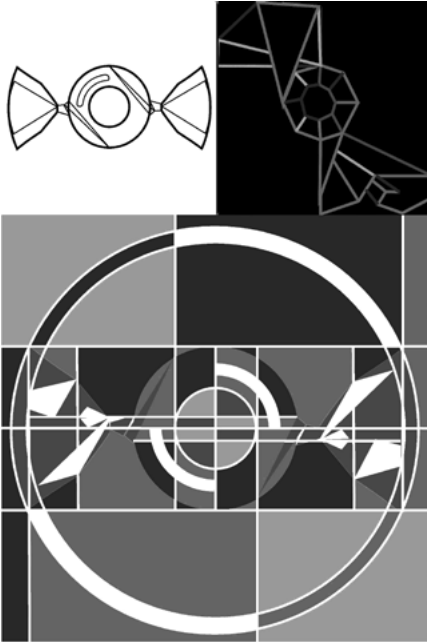
«Графічне аранжування об'єкта»: методика викладання завдання для спеціалізації «Графічний дизайн»

Анотація. У статті обґрунтовано методичні засади викладання завдання «Графічне аранжування об'єкта» в межах дисципліни «Проектний рисунок», розроблених для спеціалізації «Графічний дизайн». Висвітлено досвід викладання зазначеного завдання на кафедрі дизайну НАОМА. Стаття проілюстрована курсовими роботами завдання «Графічне аранжування об'єкта», виконаними студентами кафедри графічного дизайну НАОМА.

Ключові слова: графічний дизайн, проектний рисунок, композиція, проектування, модуль, конструкція.

Постановка проблеми. Графічне аранжування об'єкта – одне з завдань навчальної дисципліни «Проектний рисунок», яка входить до базового (пропедевтичного) блоку предметів спеціалізації «Графічний дизайн». Однак, перебуваючи в одній групі з такими курсами, як основи композиції та кольорознавство, даний предмет можна назвати наступним щаблем у професійній підготовці дизайнерів, і, в першу чергу за складністю, оскільки, ґрунтуючись на знаннях про формальні властивості композиційних елементів та засобів (ритм, контраст, акцент, динаміка і т.д.), студент повинен засвоїти їхні можливості у передачі функції та конструкції конкретного об'єкта, а не абстрактних ліній, точок і плям. До того ж знання про колір повинні стати засобом для розкриття певних характеристик заданого предмета, включаючи таким чином, змістову складову до проектування на основі абстрактних форм.

Актуальність дослідження. Методика завдання, розроблена колективом кафедри дизайну НАОМА на основі викладацького та професійного досвіду з урахуванням вимог до спеціалізації «Графічний дизайн». Відповідно, завдання графічного аранжування об'єкта спрямовані на підготовку до майбутнього дизайнпроекування, а саме – на розвиток конструктивного бачення форми тривимірного об'єкта і його елементів та вміння візуалізувати на площині характеристики складових частин об'єкта: форми, матеріалу, функції, механічних закономірностей. Унікальність завдання «Графічне аранжування об'єкта» на теренах України та його важливість у формуванні професійних навичок графічного дизайнера потребують структурного викладу методики та висвіт-

Іл. 1. О. Бурдин. 2016

лення досвіду кафедри у роботі над цим завданням.

Зв'язок авторського доробку з важливими науковими та практичними завданнями. Стаття виконана відповідно до плану науково-методичної роботи кафедри дизайну НАОМА.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематика пропедевтичних курсів для майбутніх дизайнерів постала з виникненням специфічних освітніх закладів. Відповідно, перші публікації, присвячені базовим поняттям у проектній діяльності та методикам викладання їх були створені викладачами німецького Баухаусу. Досвід освоєння студентами засобів двовимірної композиції, вивчення виразних можливостей лінії, плями, точки, а також кольору описує Іоганес Іттен у своїх книгах «Мистецтво кольору» (1961) та «Мистецтво форми» (1973) [1; 2].

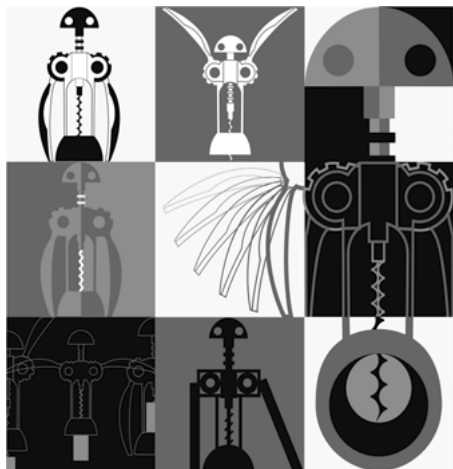
Важливим для досліджуваного нами завдання є також поняття мо-

дульної сітки в графічному дизайні, що, зародившись у добу модернізму, набула розквіту у так званому швейцарському стилі. Одна з перших теоретичних праць на цю тему належить Йозефу Мюллеру-Брокману (1961) [3]. Автор вводить поняття модуля як одного з універсальних засобів організації простору в дизайні: «Як і в близьких царинах образотворчого мистецтва, будь-то архітектура, живопис, пластика, промисловий дизайн тощо, передумовою для справжніх і вічних досягнень є виявлення найістотнішого, обмеження образотворчих засобів до необхідного мінімуму» [3, с. 48].

Серед сучасних досліджень проблем проектного зображення у графічному дизайні близькими до нашої теми є статті С. Серова. Автор розглядає дизайнерський рисунок як концептуальний, важливими чинниками якого є виразність, а не зображальність: «Типологічно візуально-комунікативна парадигма відноситься до естетики доцільності. Інше її найменування – «естетика тотожності». Вже не «краса краси», як було в класиці, а «краса істини» яскравішим світлом сяє тут як естетичний ідеал. Істини і правди – матеріалу, конструкції, технології ... Піонери дизайну загалом уникають слова «краса», а поняття «композиція» замінюють «конструкцією». Але в їхніх роботах з'являється особлива, нова «краса» – доцільна, розумна, чесна, точна...» [4]. Дотичними до теми формування

специфічної візуальної виразності у проектній діяльності студентів графічного дизайну є низка публікацій, присвячених проблемам двовимірної композиції, формалізації об'єкта та виразності кольору в дизайні [5; 6; 7].

Зазначення невіршених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується стаття. Концепція висвітленого у статті завдання ґрунтується на базових пропедевтичних теоріях графічного дизайну, проте особливість її полягає в продуманому симбіозі засобів художньої виразності, важливих для сучасної візуальної комунікації.

Іл. 2. А. Здорова. 2011

Новизна наукового дослідження. Автором запропоновано оригінальну методичну розробку завдання «Графічне аранжування об'єкта» у рамках навчальної дисципліни «Проектний рисунок» для спеціалізації «Графічний дизайн» з урахуванням потреб фахової підготовки.

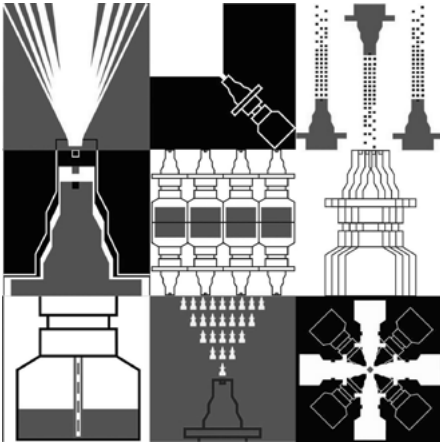
Методологічне або загальнонаукове значення авторських розробок. Дана стаття розкриває суть оригінальної, успішно апробованої в навчальному процесі кафедри дизайну методичної розробки.

Виклад основного матеріалу. Термін «аранжування» (від фр. Arranger – злагоджувати, влаштовувати) в контексті даного завдання має значення проектування об'єкта в різних графічних формах, що походять від початкової, а також допускає застосування різних способів представлення першоформи.

Метою навчального завдання «графічне аранжування об'єкта» для курсу «Проектний рисунок» є набуття студентами аналітичного бачення форми й змісту предметного світу та набуття навичок методичного застосування таких засобів графічної виразності, як лінія, пляма, контрформа, силует, колір, контраст, акцент для візуалізації функціональних та конструктивних якостей заданого об'єкта.

Викладання завдання передбачає проведення вступної лекції, яка ознайомлює з основними засадами графічного проектування та вимогами щодо графічного аранжування об'єкта; перед студентом ставляться вищезгадані завдання для створення роботи. Практичне виконання завдань відбувається під керівництвом викладача і самостійно та включає індивідуальні консультації.

Перед видачею завдання викладачем обирається об'єкт (предмет) для графічного аранжування. Це може бути предмет побуту, аксесуар, інструментарій. Студентові не надається право вибору навіть з декількох запропонованих варіан-

Іл. 3. Х. П а л я н и ц я. 2015

тів з метою розвитку в нього професійних навичок впевнено працювати з будь-якими заданими темами та об'єктами. При виборі слід керуватись такими властивостями об'єкта, як відносна простота форми, тобто небажаними є предмети з великою кількістю дрібних деталей та складними механізмами, однак занадто прості об'єкти без складових або з повністю прихованою конструкцією також не підходять. Оптимальним є предмет із виразною наочною конструкцією та декількома, бажано рухомими, складовими (ножиці, циркуль, плоскогубці, штопор і т. п.). Цікавими для графічного аранжування будуть об'єкти, що складаються з

різних матеріалів або речовин (спрей, запальничка, тубик із фарбою), а також з яскраво вираженою функцією (окуляри, лампочка).

Завдання передбачає виявлення формальних, функціональних та конструктивних характеристик заданого об'єкта. При виконанні завдання студент повинен продемонструвати вміння застосовувати знання з основ композиції, кольорознавства, організації простору аркуша, здатність зберегти єдність загальної композиції; він має вміло і виразно використовувати пластично-формальні засоби: композицію елементів у форматі, пропорційні співвідношення, співпрацю ліній і плям, кольору і тону. Важливою є вимога продемонструвати аналітичне бачення форми й змісту предметного світу та навичок методичного застосування засобів графічної виразності.

Практичну роботу можна поділити на декілька етапів. Перший з них – це створення так званої графемі об'єкта. Мається на увазі створення студентом схематичного малюнка заданого предмета з графічним відбором та побудовою.

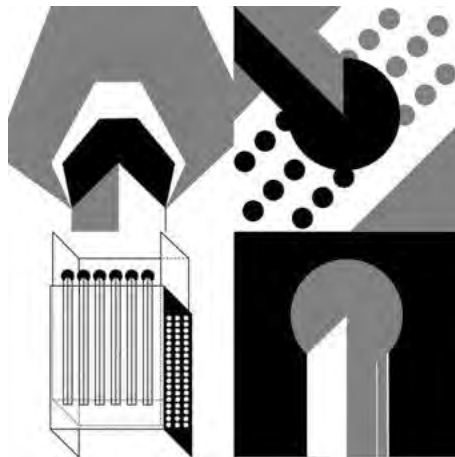
Методикою завдання передбачається вільний доступ студента до заданого предмета. Таким чином, робота починається з його тактильного та візуального вивчення, визначення функцій, механіки, побудови тощо. Можливими є замальовки предмета з метою пошуків графічного вирішення та оптимального варіанту його трактування. Для графемі слід обрати ракурс, в якому об'єкт був би найбільш впізнаваний, а також було максимально видно його конструкцію та механіку. Якщо неможливо виявити всі важливі складові елементи з одного положення, то допускається застосування конструктивного об'єднання в одному зображенні кількох ракурсів, або, за необхідності, створення двох графем з різних ракурсів. Якщо об'єкт має два фіксованих положення, це теж відображається у графемі дублюванням рухомих елементів стосовно точки кріплення

ня (наприклад складені і розведені леза ножиць). Внутрішню структуру можна показати пунктиром чи тонкою лінією. Студент повинен визначити основні й другорядні елементи, різні матеріали або речовини та умовно візуалізувати їх за допомогою ліній різного гатунку та тону.

Створюючи графему, слід керуватись знаннями про модуль та добиватись чіткої структурної побудови. В першу чергу треба виявити та посилити конструктивні характеристики, які вже закладені у даний предмет. Загальні пропорції об'єкта та співвідношення його елементів бажано гармонізувати й звести до правильних дробів ($1/2$, $1/4$, $1/8$). Для побудови використовуємо циркуль та лінійку (якщо цьому не суперечить своєрідність пластики об'єкта). Це, відповідно, дещо спрощує форму предмета, надає йому знаковості та схематичності, однак при цьому важливо зберегти його характер.

Наступний (основний) етап графічного аранжування відбувається на основі створеної графемі. Студент створює ряд стилістично й конструктивно пов'язаних композицій, кожна з яких була б результатом графічного дослідження заданого об'єкта за його функціональними характеристиками і конструктивними особливостями. Потрібно виявити й передати за допомогою композиційних засобів виразності, кольорових та тональних співвідношень основні утилітарні якості предмета. Зокрема студент може виконати такі завдання:

- виявити структуру графемі за допомогою ліній різної товщини та гатунку, розкрити систему побудови та модульну сітку;
- запропонувати варіанти графічної візуалізації рухомих елементів, показати траєкторію їхнього руху, ритм, а також знайти засоби для протиставлення рухомих деталей і нерухомих;
- акцентувати увагу на основних функціональних вузлах предмета, фрагментуючи їх в окремій композиції;
- прослідкувати за механічним взаємозв'язком різних складових, відзначити взаємодію одного елемента з іншим;
- визначити та композиційно виділити основні робочі поверхні предмета, відтворити їхній характер (гостре, прозоре, колюче тощо);
- графічно порівняти різні матеріальні складові об'єкта та відтворити якісні характеристики (м'яке, тверде, пластичне, яскраве, гаряче, холодне, рідке і т. д.);

Іл. 4. М. Р о д а. 2016

- передати структуру та пластичність об'єкта, звернути увагу на такі його особливості, як товщина, об'єм, місткість (наповнення), можливість деформації, пружність;

- прослідкувати ситуації «життєвого циклу» предмета, зокрема такі, як упаковка, умови зберігання, способи експлуатації, можливі деформації та руйнування.

Для виявлення формотворчих ознак графєми за допомогою лінії, точки, плями, тону та кольору можна запропонувати такі завдання:

- виявити структуру графєми за допомогою ліній різної товщини та гатунку, розкрити систему побудови та модульну сітку;

- уобразити конструкцію графєми у спрощених геометричних формах;

- віднайти графічний спосіб для візуалізації осі симетрії (якщо вона виражено працює в об'єкті);

- проаналізувати та візуалізувати основні формотворчі чинники в силуеті, контурі, об'ємі;

- побудувати графєму за допомогою обмеженого ресурсу (лише прямими лініями, лише дугами і т.д.);

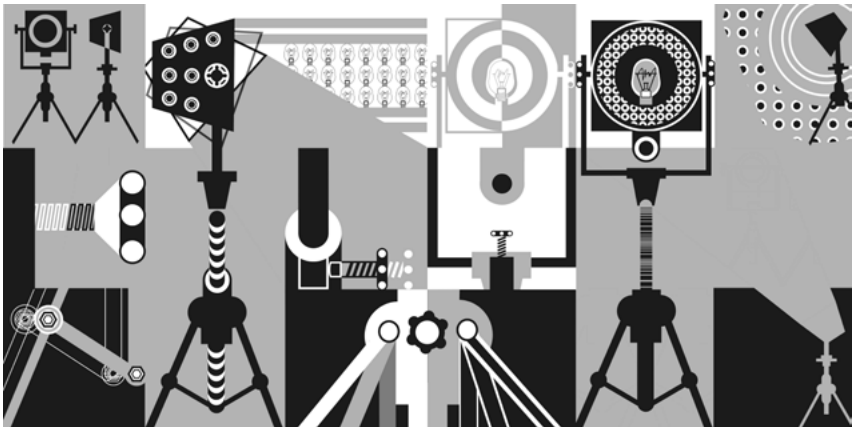
- віднайти спосіб створення об'єкта за допомогою контрформи, проаналізувати та графічно відтворити співвідношення форми та контрформи;

- знайти спосіб графічної візуалізації графєми мінімалістичним способом зі збереженням характеру об'єкта;

- створити ритмічне поєднання графєм та систематизувати їх у складних рапортних структурах.

При роботі на другому етапі важливо чітко дотримуватись єдиної проектної системи:

- в усіх окремих композиціях використовувати лінії одного, попередньо

Іл. 5. А. Сорочан. 2012

Іл. 6. А. Торопова. 2016

встановленого, гатунку;

- чітко визначити тональну та кольорову палітру, обмежившись мінімально необхідною кількістю варіантів;

- кожна окрема композиція проектується у квадраті (20x20 см) з обов'язковим урахуванням модульної сітки та пропорційних співвідношень, притаманних даному форматові;

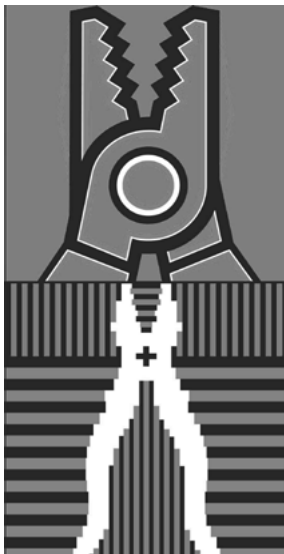
- активно задіюються в побудові такі лінії, які відповідають точним горизонталям, вертикалям, діагоналям квадрата, а також точки їхнього перетину;

- величини обумовлюються такими розрахунками, як $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{8}$ і т.д. від сторін квадратного формату.

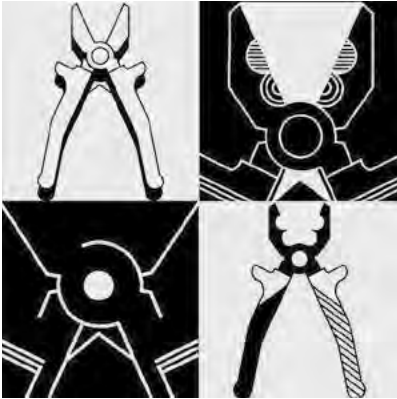
Третім етапом графічного аранжування об'єкта є поєднання окремих композицій в єдиний проектний аркуш, робота над композиційною та концептуальною цілісністю всього проекту.

Даний етап більшою чи меншою мірою відбувається паралельно з попереднім. Адже проектуючи кожен окрему композицію, студент повинен враховувати її приналежність до цілого проекту й передбачати можливість поєднання їх між собою. Тому остаточним етапом є вдосконалення окремих частин з метою підпорядкування одна одній та загальному рішенню, із збереженням при цьому їхньої самодостатності.

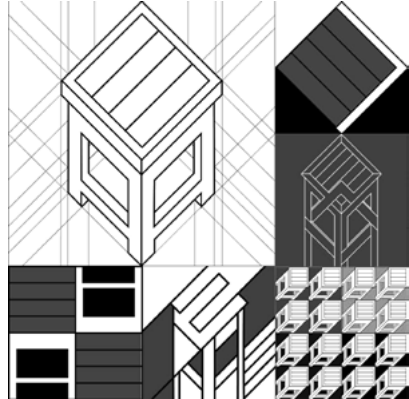
Другий і третій етапи можуть поєднуватись у тому випадку, коли цілісна композиція не лише гармонізується за формальними ознаками, а й відтворює образ об'єкта. У цьому випадку до загальної створеної композиції влітається додаткова (єдина для всього проекту) концепція, яка диктує все подальше проектування окремих композицій. Найелементарнішим прикладом такого рішення є прочитання загальної форми графема на великому

Іл. 7. М. Швайка. 2010

Іл. 8. М. Шевчук. 2010

Іл. 9. Д. Щербак. 2015

форматі (60x60 чи 60x120) при відповідному поєднанні окремих композицій. Образнішим є шлях, коли за допомогою загального компоновання відображаються певні якості об'єкта. Наприклад, працюючи над об'єктом, який є освітлювальним приладом, можна імітувати промінь світла, проектуючи окремі композиції. Можливі також інші ідеологічні підходи до загального компоновання, відповідно до індивідуальних ознак об'єкта.

Для цілісного втілення у проєкті загальних характеристик об'єкта слід використовувати такі засоби, як специфічне (притаманне об'єктові) поєднання кольорів, тональне вирішення, насиченість ліній тощо.

Головні висновки. Завдання «Графічне аранжування об'єкта» потребує від студента комплексного проєктного вирішення та раціонального використання засвоєних раніше базових дисциплін дизайну. Важливою професійною вимогою до графічного аранжування об'єкта є проектування з використанням модульної сітки, сталих пропорційних співвідношень, узгодженості товщини ліній, умовності локальних кольорів. Перед студентом постає завдання виявити й зобразити функціональні характеристики та конструктивні особливості заданого об'єкта, акцентуючи увагу на чіткій структурній побудові. Запровадження цього завдання на кафедрі дизайну надає студентам того розуміння організації двовимірного простору, яке необхідне для виконання подальших дизайн-проєктів.

Перспективи використання результатів дослідження. Матеріали даної статті можуть бути використані викладачами та студентами вищих художніх навчальних закладів зі спеціалізації «Графічний дизайн» для викладання пропедевтичних дисциплін та виконання курсових проєктів.

1. *Иттен И.* Искусство цвета / Иоханнес Иттен. – Москва : Д. Аронов, 2000. – 96 с.

2. *Иттен И.* Искусство формы / Иоханнес Иттен. – Москва : Д. Аронов, 2001. – 136 с.

3. *Мюллер-Брокманн И.* Модульные системы в графическом дизайне. Пособие для графиков, типографов и оформителей выставок / Йозеф Мюллер-Брокманн. – Москва : Студии Ар-

темня Лебедева, 2014. – 184 с.

4. *Сергей Серов* [Електронний ресурс] : Сетевая версия журнала о графическом дизайне. – Режим доступа <http://kak.ru/columns/serov/a11881/>

5. *Устин В. Б.* Композиция в дизайне / В. Б. Устин. – Москва : АСТ : Астрель, 2007. – 239 с. – 2-е изд.

6. *Пластическая* аранжировка графемы [Електронний ресурс] : Сетевая версия журнала о графическом дизайне. – Режим доступа: <http://school.imadesign.ru/330/337>

7. *Яковлев М. І.* Основи формування професійного мислення художників графічного дизайну / М. І. Яковлев // Технічна естетика і дизайн: міжвідомчий науково-технічний збірник / відп. ред. М. І. Яковлев. – Київ : Віпол, 2004 р. – Вип. 3–4. – С. 181–185.

«Графическая аранжировка объекта»: методика преподавания задания для специализации «Графический дизайн»

Елена Тихонюк

Аннотация. В статье обоснованы методические основы преподавания задания «Графическая аранжировка объекта» в рамках дисциплины «Проектный рисунок», разработанного для специализации «Графический дизайн». Освещается опыт преподавания этого задания на кафедре дизайна Национальной академии изобразительного искусства и архитектуры.

Ключевые слова: графический дизайн, проектный рисунок, композиция, проектирование, модуль, конструкция.

«The graphical arrangements of the object»: assignment teaching methodology for specialization in «Graphic Design»

Olena Tykhoniuk

Annotation. The article is disclosing and justifying the teaching methodology basics of the assignment «The graphical arrangements of the object» in framework of the discipline «the project drawing», which were developed for specialization in «Graphic design» The study represents the experience of this assignment teaching in the department of «Design» in NAOMA.

The tasks of graphical arrangement of the object are focused on preparing for the future design planning, scilicet for the development of a constructive vision of the form of a three-dimensional object and its elements and the ability to visualize the plane characteristics of the constituent parts of the object: shape, material, function and their mechanical patterns. The uniqueness of the task «Graphic arrangements of the object» on the territory of Ukraine and its importance in the formation of professional skills of a graphic designer requires structural presentation of the methods and showing of the experience of the Department in the work performed on this task.

The task «Graphic arrangements of the facility» requires from the student a comprehensive design solutions and rational use of previously learned basic subjects of design. The important professional requirement for graphic arrangements of the object is ability to design with the help of a modular grid

and sustainable proportional relationships, consistency of lines thickness and conventionality of local colors. There is a challenge before the student to identify and represent the functional characteristics and design features of the specified object, focusing on the precise structural build. Introduction of this task into the academic curriculum of design provides students with an understanding of the organization of the two-dimensional space, which is necessary to perform further design projects.

Key words: Graphic design, Project drawing, Composition, Design, Construction.